रजस्थल पत्रिकामा प्रकाशित कथाहरूको अध्ययन
(पूर्णाङ्क ३३ देखि ४५ सम्म)

त्रिभुवन विश्व विद्यालय

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत

स्नातकोत्तर तह, दोस्रो वर्ष दसौं पत्र

को प्रयोजनका लागि

प्रस्तुत

शोध पत्र

शोधार्थी

मीनादेवी पौड्याल

पृथ्वी नारायण क्याम्पस, पोखरा

भर्ना वर्ष : २०६४/०६५

क्रमाङ्क क्याम्पस रो.नं. ५२/२०६४

रजिष्ट्रेशन नं. ९-२-४८-२२१९-९९

नेपाली विभाग

पृथ्वी नारायण क्याम्पस

पोखरा-२०७१

सिफारिस–पत्र

त्रिभुवन विश्व विद्यालय पृथ्वी नारायण क्याम्पस नेपाली विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्ष दसौं पत्र (५१०-१) को प्रयोजनका लागि **रजस्थल (पूर्णाङ्क ३३ देखि ४५ सम्म) पत्रिकामा प्रकाशित कथाहरूको अध्ययन** शीर्षकको शोध पत्र यस विभागकीका छात्रा मीना देवी पौड्यालले मेरा निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । ज्यादै परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको उहाँको यस शोध कार्यप्रति म सन्तुष्ट छु र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

____

शोध निर्देशक

कृष्ण प्रसाद पौडेल

सह-प्राध्यापक

नेपाली विभाग

पृथ्वी नारायण क्याम्पस, पोखरा

मिति : २०७१/१२/१५

सन २९/०३/२०१५

कृतज्ञता ज्ञापन

पृथ्वी नारायण क्याम्पस नेपाली विभाग अन्तरगत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्र (५१०-१) को प्रयोजनको लागि रजस्थल पत्रिकामा (पूर्णाङ्क ३३ देखि ४५ सम्म) प्रकाशित कथाहरूको अध्ययन शीर्षकको शोध पत्र मैले तयार पारेकी हुँ ।

प्रस्तुत शोध पत्र मैले श्रद्धेय गुरु सह-प्राध्यापक कृष्ण प्रसाद पौडेलको कुशल निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । आफ्नो कार्यव्यस्तताको बाबजुद पनि प्रस्तुत शोत्रपत्र तयार गर्न आफ्नो अमूल्य समय मेरो शोध पत्रको निर्देशनमा खर्चेर बारम्बार आवश्यक सल्लाह, सुझाव, प्रेरणा र उचित मार्ग निर्देशन दिर्दै यस प्रस्तुत शोध पत्रलाई यो अन्तिम अवस्थासम्म पुऱ्याउन अनवरत रूपमा आवश्यक, सल्लाह, सामग्री-सङ्कलन र सुझाउ दिइ उचित मार्ग निर्देशन गर्नु हुने श्रद्धेय गुरु कृष्ण प्रसाद पौडेलप्रति सर्वप्रथम म हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । मलाई शोध लेखन गर्ने सु-अवसर प्रदान गर्ने पृथ्वीनारायण क्याम्पस नेपाली विभाग तथा विभागीय प्रमुख आदरणीय गुरु प्रा.डा. विष्णुप्रसाद पौडेलप्रति कृतज्ञ छु।

यस शोध पत्र तयारीका लागि पुस्तक तथा अन्य पत्रपत्रिकाहरू उपलब्ध गराएर सहयोग गर्ने लक्ष्मी स्मृति पुस्तकालय स्याङ्जा र स्याङ्जा साहित्य प्रतिष्ठानका अध्यक्ष विश्वप्रेम अधिकारीलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । मलाई आफ्नो काममा सधैं प्रेरणा दिनुहने आदरणीय बुबा उमाकान्त पौडेल र आमा कमलाको आशीर्वादलाई र मेरा श्रीमान् तोयानाथ सापकोटाको निरन्तर सहयोगलाई यस समयमा बिर्सन सक्दिन । यस शोध पत्रलाई छिटो भन्दा छिटो पूर्ण गराउन घच्घच्याइ रहने मैदान उच्च मा.वि.का प्रधानाध्यापक अर्जुन प्रसाद शर्मा, शिक्षक, स्टाफ तथा कम्प्युटरमा सहयोग गर्नुहुने आदरणीय सर थानेश्वर पौडेल र अन्तिम रूप दिने गण्डकी हाइटेक प्रा.लि. बगरका अनु बराललाई पनि हार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्दछु । अन्त्यमा प्रस्तुत शोध पत्रको मूल्याङकनका लागि त्रिभुवन विश्व विद्यालय पृथ्वी नारायण क्याम्पस, नेपाली विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति : वि.सं. २०७१।१२।१५
सन २७/०३/२०१५

....

मीनादेवी पौड्याल
नेपाली विभाग
क्रमाङ्क : ५२।०६४
पृथ्वी नारायण क्याम्पस, पोखरा

विषय सूची

पृष्ठ

स्वीकृति-पत्र

सिफारिस-पत्र

कृतज्ञता ज्ञापन

सङ्क्षिप्त रूप तथा चिह्नसूची

अध्याय एक : शोध पत्रको परिचय **१-६**

१.१ शोध शीर्षक १

१.२ शोध प्रयोजन १

१.३ समस्या कथन १

१.४ शोधको उद्देश्य २

१.५ पूर्व कार्यको विवरण २

१.६ शोध पत्रको औचित्य र महत्त्व ५

१.७ शोधको क्षेत्र र सीमा ५

१.८ शोध विधि ५

१.९ शोध पत्रको रूपरेखा ६

अध्याय दुई : कथाको सैद्धान्तिक परिचय **७-१६**

२.१ कथाको व्युत्पत्ति र परिचय ७

२.२ कथाको परिभाषा ७

२.३ कथाका तत्त्वहरू ८

२.३.१ कथानक तथा कथावस्तु ९

२.३.२ चरित्र चित्रण ९

२.३.३ परिवेश १०

२.३.४ उद्देश्य १०

२.३.५ दृष्टिबिन्दु १०

क. आन्तरिक दृष्टिविन्दु ११

ख. आन्तरिक दृष्टिविन्दु	११
२.३.६ भाषाशैली	११
२.३.७ शीर्षक	१२
२.४ कथाको वर्गीकरण	१२
२.४.१ विषयवस्तुका आधारमा	१२
२.४.२ उद्देश्यका आधारमा	१३
२.४.३ विषयवस्तुका आधारमा	१३
२.४.३.१ सामाजिक कथा	१३
२.४.३.२ ऐतिहासिक कथा	१४
२.४.३.३ मनोवैज्ञानिक कथा	१४
२.४.३.४ अस्तित्ववादी कथा	१४
२.४.३.५ प्रगतिवादी कथा	१५
२.४.४ रीतिक्षेत्रको आधारमा	१५
२.४.५ शैलीको आधारमा कथाको वर्गीकरण	१६
अध्याय तीन : नेपाली कथाको विकासक्रम	**१७-२२**
३ नेपाली कथाको विकासक्रम	१७
३.१ प्राथमिक काल -वि.सं. १८२७-१९५७)	१७
३.२ माध्यमिक काल (वि.सं. १९५८-१९९१)	१८
३.३ नेपाली कथाको आधुनिक काल (वि.सं.१९९१ देखि हालसम्म)	१९
३.३.१. यथार्थवादी धारा	१९
३.३.१.१ सामाजिक यथार्थवादी धारा	१९
३.३.१.२ मनोवैज्ञानिक धारा	२०
३.३.१.३ प्रगतिवादी धारा	२०
३.३.२ नवयुग (वि.सं. २०२० देखि हालसम्म)	२१
अध्याय चार : नेपाली साहित्यमा रजस्थल पत्रिकाको परिचय र योगदान	**२३-९७**
४.१ रजस्थल पत्रिकाको परिचय	२३

४.२ रजस्थल पत्रिकाको उद्देश्य २४

४.३ समष्टिगत रुपमा रजस्थल पत्रिकाले समेटेका विधाहरू २५

४.४ रजस्थल पत्रिकामा प्रकाशित कथाहरूको कालक्रमिक अनुक्रमणिका २५

४.५ पूर्णाङ्क ३३ देखि ४५ सम्म रजस्थल पत्रिकामा रहेका कथाहरूको वर्गीकरण २७

४.५.१ सामाजिक कथा २७

क. पैसा धामीलाई बेथा हामीलाई : डा महेश्वर शर्मा २८

ख. परिकल्पना कथा : महेन्द्र लामिछाने ३१

ग. कुपोषण कथा : गोविन्द बराल ३३

घ पश्चाताप कथा : हरिश्चन्द्र शाह ठकुरी ३५

ङ. नयाँ जीवन कथा : गायत्री परिरोशनी ३७

च. कुल्ली कथा : गोविन्द बराल ४१

छ. सहभागिता कथा : गोविन्द बराल ४३

ज. जागिर कथा : गोविन्द बराल ४५

झ. धने र बखते कथा : महेश्वर शर्मा ४७

ञ.जलकुम्भी कथा : टीकाराम वाग्ले ४९

ट. परपाचुकी र मिलन कथा : चिन्तु गिरी ५२

ठ. महानता कथा : गोविन्द बराल ५५

ड. उसको प्रतिविम्व कथा : नारायण गोदारे ५८

ढ. रुमाल कथा : जी चञ्चल ६०

सामाजिक कथाको निष्कर्ष ६६

४.५.२ ऐतिहासिक र धार्मिक कथा ६७

क. सहिदका जिउँदा बाबुआमाहरू कथा ६८

ख एउटा कथा युद्धको - अनन्त अर्याल ७१

ग. खजेदुरा भन्दै थियो कथा - सुन्दर मानन्धर ७३

धार्मिक र ऐतिहासिक कथाको निष्कर्ष ७६

४.५.३ मनोवैज्ञानिक कथा ७६

क. खुशीको खोजीमा कथा - होमशङ्कर बास्तोला ७८

ख. एउटा गलत बाटो कथा - गोविन्द बराल ८०

ग. सम्भनाको शिकार कथा - गोविन्द बराल ८२
घ. उपहार कथा - मेघनाथ ढकाल (पवन) ८४
ङ. बात्सल्यको कथा - वी.पी. पौडेल (बेहोसी) ८६
च. क्रुर नियति कथा - जे.एल. काफ्ले ८९
छ. प्रकाश र कुइरो कथा - जे.एल. काफ्ले ९२
ज. रातो भाले कथा - गंगा पौडेल ९४

अध्याय पाँच : उपसंहार तथा निष्कर्ष **९८-१००**
भावी शोधका लागि सम्भावित शीर्षकहरू १००
सन्दर्भ सूची १०१

सङ्क्षिप्त रुप तथा चिह्न सूची

सङ्केत	**अर्थ**
× × ×	केही पङ्क्ति छोडिएको
/	वा, अथवा र छुट्याउने
( )	स्पष्ट पारिएको
:-	उदाहरणार्थ
...	क्रमशः अंश दोहोऱ्याउने
" " / ' '	उद्धरण चिह्न

सङ्क्षिप्त रूप	**पूर्ण रूप**
आई.ए.	इन्टर अफ आर्टस्
एम.ए.	मास्टर अफ आर्टस्
एस.एल.सी.	स्कूल लिभिङ सर्टिफिकेट
क्र.स	क्रमसङ्ख्या
गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नं.	नम्बर
ने.रा.प्र.प्र	नेपाल राजकीय प्रज्ञाप्रतिष्ठान
मा.वि	माध्यमिक विद्यालय
वि.सं.	विक्रम संवत्
पृ.	पृष्ठ
सम्पा.	सम्पादक
सा.प्र.	साझा प्रकाशन